

HISTORIA W FILMIE

Poniższe wyjaśnienia i przykłady ułatwia pracę z filmem. Na etapie tworzenia scenariusza grupa uczestników warsztatów wybrała na bohatera - miasto Białystok. Analizując miejsca ważne dla jego tożsamości, a także dla siebie jako mieszkańców wybrano do prezentacji następujące punkty:

- dworzec PKP
- Elektrownia
- Kościoła św. Rocha i widok na Lipową
- Tatr Lalek i park wokół niego
- Plac uniwersytecki,
- Ratusz, fontanna, Rynek Kościuszki
- budynek Akademii Teatralnej
- Teatr Dramatyczny
- galeria Alfa
- pomnik Kawelina,
- Manufaktura Beckera,
- Rynek z Ratuszem lata 20-te
- Dworzec kolejowy z Piłsudskim
- Starosielce dworzec
- fabryka przy ulicy włókienniczej
- Galeria im Słędzińskich oddział przy ulicy Waryńskiego
- miejsce po hotelu Ritz okolice Muzeum Wojska w Białymstoku
- Pomnik Wielkiej Synagogi

Historię miejsc grupa poznawała podczas spotkania z Jolantą Szczygieł – Rogowską oraz z publikacji *Białystok Manchester Północy* wydanej przez Towarzystwo Opieki Nad Zabytkami Oddział Białystok i szlaków opracowanych przez Fundację Uniwersytetu w Białymstoku: <http://szlak.uwb.edu.pl/>, <http://www.modernizm.uwb.edu.pl/>.

Dworzec kolejowy, projekt realizowany od 1852 r. równocześnie z linią kolejową Warszawa-Petersburg, pierwszy pociąg przejechał w 1862 r. Prace związane z budową wspierane były przez kapitał francuski. W kolejnych latach powstawały dalsze połączenia: 1873r – Kijów-Królewie, 1886r. - Białystok-Wołkowysk-Baranowicze, 1895r.–Białystok-Hajnówka. Budynek dworca był uznawany za jeden z najelegantszych. Zniszczony w 1915r . przez wycofujących się Rosjan został odbudowany w 1919 r. Kolejnym zniszczeniem uległ w roku 1944 podczas wycofywania się wojsk niemieckich. Odbudowany w latach 1946-1949.

Białystok stał się ważnym węzłem kolejowym. W Starosielcach utworzono zaplecze techniczne – Zakłady Naprawy taboru Kolejowego. W 1872 r. utworzono stację kolejową w Starosielcach.

Do drugiej połowy XIX wieku w Białymstoku nie było elektryczności, telefonów, kanalizacji ani wodociągów. Fabryki prąd generowały na własne potrzeby. Plany elektryfikacji wprowadzono w związku z planowaną wizytą cara Mikołaja II z małżonką. W 1897 r. miasto oświetliło 400 lamp ulicznych, po wyjeździe cara oświetlenie przygasło. Mimo projektów elektryfikacji miasta, w tym sieci tramwajów konnych, prace pod kierunkiem inżyniera A. Tyrmosa rozpoczęto dopiero w 1908 r. Dwie maszyny parowe dostarczyły prąd 1 listopada 1909r. Obecny budynek powstał w latach 1933-34.

Budowę Kościoła Św. Rocha projektu Oskara Sosnowskiego, rozpoczęto w 1926 r., prace wykończeniowe trwały do roku 1966. Modernistyczny kościół wzniesiono na wzgórzu, gdzie w 1741 r. Klemens Branicki ufundował kaplicę pod wezwaniem Św. Rocha. Wokół niej do 1897 roku był cmentarz. Po odzyskaniu niepodległości pojawiły plany utworzenia świątyni. Budynek jest uznawany za jedną z najbardziej oryginalnych budowli sakralnych wzniesionych w pierwszej połowie XX wieku na świecie.

Kamienica przy ul. Sienkiewicza 22, przed wojną był tu Kinoteatr Apollo. Kino Froma i Benjamina Wajnsztadta miało 800 miejsc. Informacja o kinie pojawiła się w światowej prasie za sprawą obyczajowego incydentu. W 1939 roku odbyła się tu bowiem projekcja filmu „Ben Hur” z Ramonem Nawarro, film nie spodobał się społeczności żydowskiej ze względu na elementy antysemickie. Podobno doszło do zamieszek i zdemolowania kina.

Nora Ney (Sonia Nejman, 1906-2003), polska aktorka żydowskiego pochodzenia, od najmłodszych lat wykazywała talent aktorski, co nie przystawało pannie z dobrego domu. Rodzina zaplanowała dla niej małżeństwo z zamożnym i dużo starszym mężczyzną. Z Białegostoku uciekła do Warszawy gdzie rozpoczęła filmową karierę. Nazywana „polską Gretą Garbo”. W 1933 r. w plebiscycie wybrana ja „Królową Polskiego Ekranu”. Po wojnie wyjechała do Nowego Jorku, jednak nie udało jej się osiągnąć sukcesu.

Białystok przedwojenny to nie tylko przemysł, rozwijała się tu sztuka, działali zdolni malarze. Po latach badań znamy już Bencjona Rabinowicza, Simona Segala, Izaaka Celnikiera, ale sporo kart nadal nie zostało odkrytych. Wkrótce będziemy mogli oglądać film o kopistach z białostockiego getta. Jako mały symbol zapomnianych artystów w jednym z kadrów został umieszczony rysunek *Słoń*, Hanny Rozenmann z cyklu „Ludzie i zwierzęta”

Przędzalnia w kompleksie fabrycznym Marejnów przy ulicy Włókienniczej. Fabryka Chany Marejn powstawała z przerwami w latach 1892 – 1920. Była to tkalnia zatrudniająca 150 pracowników. Po 1941 roku fabryka znalazła się na terenie getta. Budynek ocalały wojnę i w 1946 roku fabrykę upaństwowiono. Została zamknięta w latach 80-tych.

Dom drewniany przy ulicy Włókienniczej 16, zbudowany na początku XX wieku. W okresie międzywojennym jego właścicielem był fabrykant Kalman Fuks. Budynek niszczyło mimo, że wewnątrz zachowała się dekorowana polichromiami klatka schodowa.

Na plakacie jest Chana Rowina w spektaklu *Dybuk* Teatru Narodowego Izraela – Habima. Teatr powstał w 1912 w Białymstoku za sprawą Nachuma Zemacha. Teatr wystawiał w języku hebrajskim, tematem spektakli była problematyka społeczności żydowskiej. W latach dwudziestych aktorzy kształcili się w Moskwie. Po światowym tournée aktorzy osiedli w Tel Awiwie.

Cicit lub cyses to element rytualnego stroju żydowskiego. Są to frędzle plecione z nitek i przywiązane do czterech rogów tałesu. Ten element pojawił się w filmie jako zachęcenie do przeprowadzenia zajęć o kulturze żydowskiej. W Białymstoku przed wojną społeczność żydowska stanowiła większość, dziś zapomina się jak istotny wkład miała ich kultura w tożsamość miasta.

90-tych ma tu swoją siedzibę galeria.

Galeria im. Slendzińskich – Synagoga Cytronów, ul. Waryńskiego 24A. Przed wojną w Białymstoku było około 100 bożnic. Synagoga Cytron Beit Midrasz powstała w 1936 roku z fundacji przemysłowców Cytronów. Wnętrze synagogi było bogato zdobione drewnianą sztukaterią. Zachowały się do lat 70-tych, kiedy usunięto je w trakcie przebudowy. Od lat

2005r. budynki pofabryczne przebudowano na galerię handlową.

Fabryka Jedwabnych Pluszów Towarzystwa Białostockiej Manufaktury E.Becker i s-ka przy ul. Świętojańskiej. Założona w 1883 roku zatrudniała 123 pracowników. Rozwój produkcji i budynków przyfabrycznych wpłynął na wzrost zatrudnienia do 300 pracowników w 1910 r. Budynki zostały zniszczone przez wycofujących się w 1944 roku Niemców. W

zatem dużo czasu na przygotowania, Marszałka przyjmowano w Białymstoku z wielkimi honorami. W mieście ustawiono trzy bramy powitalne a na uroczysty obiad w ogrodach Pałacu Branickich zaproszono ponad dwa tysiące osób.

21 lipca 1921 roku Józef Piłsudski odebrał tytuł pierwszego honorowego obywatela Białegostoku. Białystok niepodległość odzyskał później niż reszta kraju, bo dopiero 19 lutego 1919 roku. I już 19 listopada Rada Miejska podjęła uchwałę o nadanie Piłsudskiemu tytułu honorowego obywatela Białegostoku. Jednak uroczystość odbyła się później ze względu na obowiązki Naczelnika w wolnym państwie. Było

Pomnik Wielkiej Synagogi ul. Suraska, upamiętniający tragedię, jaka rozegrała się 27 czerwca 1943 roku. Niemcy zamknęli około 700 osób w synagodze i podpalili budynek. Wraz z synagogą spłonęła większa część dzielnicy żydowskiej Szulhof. Wielka Synagoga zbudowana w 1913 r. według projektu Samuela J. Rabinowicza w stylu mauretańsko-bizantyjskim.

pomocy. Odpowiada za transfer milionów dolarów (w latach 1919-1939 żydowscy uchodźcy z Białegostoku, na przebudowę zniszczonych instytucji społecznych w Białymstoku zebrali ponad 9 milionów dolarów)

Białystoker Stimme – „Głos Białegostoku” wydawany w Nowym Jorku przez białostocką diasporę. Pismo stworzył David Sohn, białostocki patriota, ale był też dziennikarzem. Pismo miało zachowywać dziedzictwo ukochanego miasta, poprzez myśli, wspomnienia, anegdoty. Drukować mogli wszyscy, chcący pisać o Białymstoku. Białostocką diasporę wyróżnia poczucie silnej relacji z miastem, tęsknota i chęć

Miasto przewijało się też w twórczości Rosy Nevodovskiej, poetki piszącej w jidysz, która wyemigrowała z Białegostoku w 1928 roku w wieku 29 lat. Dwa z jej wierszy zostały wykorzystane w filmie:

Mój kochany domu, spokojny i pełen zadumy
Mój domu daleki, między lasem a doliną
Jak słońce o brzaski, wzrastające ze mną od nowa...
Przez świat cały trzymam cię wciąż przy sobie
Przez nowe kraje łagodne i piękne
Trzeba mi zapomnieć to, co kochałam od urodzenia
Lecz cóż zastąpi dźwięk twego ukochanego głosu?

Kocham me rodzinne miasto
Ulice, aleje
Lasy, falujące pola
...rzekę, z której wiele razy piłam

Widzę nasz cmentarz
....grób za grobem
Naszych męczenników [z pogromu 1906 roku] -
W smutku
Ciemny słupek, który krzyczy
Ku zachodowi, wschodowi, północy i południu

Kocham me rodzinne miasto
Ludzi, bliskich i przyjaciół
Ulicę, las i rzekę –
Z moich miast na świecie –
Żadne nie jest mi tak drogie-
Moje miasto! Spoglądam na ciebie z oddali